Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

6 octombrie 2015 *

„Recurs — Concurență — Ajutoare de stat — Ajutoare acordate de autoritățile daneze întreprinderii publice Danske Statsbaner (DSB) — Contracte de servicii publice pentru prestarea de servicii de transport feroviar de călători între Copenhaga (Danemarca) și Ystad (Suedia) — Decizie prin care ajutorul este declarat compatibil cu piața internă în anumite condiții — Aplicare în timp a normelor de drept material”

În cauza C-303/13 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție, introdus la 3 iunie 2013,

Comisia Europeană, reprezentată de L. Armati și de T. Maxian Rusche, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

recurentă,

celelalte părți din procedură fiind:

Jørgen Andersen, cu domiciliul în Ballerup (Danemarca), reprezentat de J. Rivas Andrés, de G. van de Walle de Ghelcke și de M. Nissen, avocats,

reclamant în primă instanță,

susținut de:

Dansk Tog, cu sediul în Copenhaga, reprezentată de J. Rivas Andrés, de G. van de Walle de Ghelcke și de M. Nissen, avocats,

intervenientă în recurs,

Regatul Danemarcei, reprezentat de C. Thorning și de V. Pasternak Jørgensen, în calitate de agenți, asistați de R. Holdgaard, advokat,

Danske Statsbaner SV (DSB), cu sediul în Copenhaga, reprezentată de M. Honoré, advokat,

interveniente în primă instanță,

* Limba de procedură: engleza.

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnul K. Lenaerts, vicepreședinte, domnii A. Tizzano, L. Bay Larsen și T. von Danwitz, președinți de cameră, domnii A. Rosas și A. Arabadjiev (raportor), doamna C. Toader, domnii M. Safjan și D. Šváby, doamnele M. Berger și A. Prechal și domnii E. Jarašiūnas, C. G. Fernlund și C. Lycourgos, judecători,

avocat general: domnul M. Wathelet,

grefier: doamna C. Strömholm, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 10 martie 2015,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 21 mai 2015,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin recursul formulat, Comisia Europeană solicită anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene Andersen/Comisia (T-92/11, EU:T:2013:143, denumită în continuare „hotărârea atacată”), prin care a fost anulată în parte Decizia 2011/3/UE a Comisiei din 24 februarie 2010 privind contractele de servicii publice de transport încheiate între Ministerul Transporturilor danez și Danske Statsbaner [ajutor de stat C 41/08 (ex NN 35/08)] (JO 2011, L 7, p. 1, denumită în continuare „decizia în litigiu”).

2 Prin recursurile incidente formulate, Danske Statsbaner SV (DSB) (denumită în continuare „DSB”) și, respectiv, Regatul Danemarcei solicită și anularea hotărârii atacate.

Cadrul juridic

Regulamentul (CEE) nr. 1191/69

3 Potrivit articolului 5 din Regulamentul (CEE) nr. 1191/69 al Consiliului din 26 iunie 1969 privind acțiunea statelor membre în ceea ce privește obligațiile inerente noțiunii de serviciu public în domeniul transportului feroviar, rutier și pe căi navigabile interioare (JO L 156, p. 1, Ediție specială, 07/vol. 1, p. 25), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CEE) nr. 1893/91 al Consiliului din 20 iunie 1991 (JO L 169, p. 1, Ediție specială, 07/vol. 2, p. 59, denumit în continuare „Regulamentul nr. 1191/69”):

„(1) Orice obligație de a exploata sau de a transporta comportă dezavantaje economice dacă reducerea costurilor, care poate fi realizată prin încetarea totală sau parțială a acestei obligații cu privire la prestarea sau ansamblul prestărilor supuse acestei obligații, este mai mare decât diminuarea încasărilor rezultate din această încetare.

[…]

(2) O obligație tarifară atrage dezavantaje economice dacă diferența dintre încasările și cheltuielile de trafic supus obligației este mai mică decât diferența dintre încasările și cheltuielile de trafic rezultate dintr-o gestiune comercială care ține cont atât de costurile prestației supuse acestei obligații, cât și de situația pieței.”

4 Articolul 14 alineatele (1) și (2) din acest regulament prevede:

„(1) «Contract de serviciu public» înseamnă un contract încheiat între autoritățile competente ale unui stat membru și o întreprindere de transport în vederea furnizării către populație a unor servicii de transport adecvate.

Un contract de serviciu public poate avea ca obiect în special:

— servicii de transport care îndeplinesc norme de continuitate, regularitate, capacitate și calitate;

— servicii de transport complementare;

— servicii de transport la tarife specificate și supuse unor condiții specificate, în special pentru anumite categorii de călători sau pe anumite rute;

— adaptări ale serviciilor la cerințele efective.

(2) Un contract de serviciu public cuprinde, *inter alia*, următoarele puncte:

(a) natura serviciului care urmează să fie furnizat, în special normele de continuitate, regularitate, capacitate și calitate;

(b) prețul serviciilor care fac obiectul contractului, care fie este adăugat veniturilor tarifare, fie include veniturile, precum și modalitățile aferente relațiilor financiare dintre cele două părți;

(c) normele privind amendamentele și modificările aduse contractului, în special pentru a ține seama de schimbări imprevizibile;

(d) perioada de valabilitate a contractului;

(e) penalizările în cazul nerespectării condițiilor contractuale.”

5 Articolul 17 alineatul (2) primul paragraf din regulamentul menționat prevede:

„Compensațiile care rezultă din aplicarea prezentului regulament sunt exceptate de la procedura de informare prealabilă prevăzută la articolul 93 alineatul (3) din Tratatul [CEE].”

Regulamentul (CE) nr. 1370/2007

6 Articolul 4 alineatele (1)-(3) din Regulamentul (CE) nr. 1370/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 octombrie 2007 privind serviciile publice de transport feroviar și rutier de călători și de abrogare a Regulamentelor (CEE) nr. 1191/69 și nr. 1107/70 ale Consiliului (JO L 315, p. 1) prevede printre altele:

„(1) Contractele de servicii publice și normele generale:

(a) definesc în mod clar obligațiile de serviciu public pe care trebuie să le respecte operatorul de servicii publice, precum și zonele geografice în cauză;

(b) stabilesc în prealabil, în mod obiectiv și transparent,

(i) parametrii pe baza cărora urmează să se calculeze plata compensației, dacă există, și

(ii) natura și întinderea oricărui drept exclusiv acordat,

într-un mod care să prevină compensarea în exces. În cazul contractelor de servicii publice atribuite în conformitate cu articolul 5 alineatele (2), (4), (5) și (6), acești parametri se stabilesc astfel încât nicio plată compensatorie să nu poată depăși suma necesară pentru acoperirea efectului financiar net asupra costurilor ocazionate și asupra veniturilor generate de îndeplinirea obligațiilor de serviciu public, ținând seama de venitul legat de acestea și care este reținut de către operatorul de serviciu public, precum și de un profit rezonabil;

(c) stabilesc modalitățile de alocare a costurilor legate de prestarea de servicii. Aceste costuri pot include, în special, cheltuielile cu personalul, consumul de energie, redevențele aferente infrastructurii, întreținerea și reparațiile autovehiculelor de transport în comun, materialul rulant și instalațiile necesare pentru exploatarea serviciilor de transport de călători, costurile fixe și o rentabilitate adecvată a capitalului.

(2) Contractele de servicii publice și normele generale determină modalitățile de alocare a veniturilor încasate din vânzarea de bilete, venituri care pot fi reținute de operatorul de servicii publice, restituite autorității competente sau partajate de cele două entități.

(3) Durata contractelor de servicii publice este limitată și nu depășește […] 15 ani pentru serviciile de transport de călători pe calea ferată și cu alte moduri de transport pe șine. […]”

7 Articolul 5 alineatele (1), (3) și (6) din acest regulament prevede:

„(1) Contractele de servicii publice se atribuie în conformitate cu normele stabilite prin prezentul regulament. […]

[…]

(3) Orice autoritate competentă care face apel la un terț, altul decât un operator intern, atribuie contractele de servicii publice pe baza unei proceduri competitive de atribuire, cu excepția cazurilor menționate la alineatele […] și (6). Procedura competitivă de atribuire adoptată este deschisă tuturor operatorilor, este echitabilă și respectă principiile transparenței și nediscriminării. În urma depunerii ofertelor și a eventualei etape de preselecție, procedura poate presupune negocieri în conformitate cu aceste principii, cu scopul de a stabili modul optim de a îndeplini anumite cerințe speciale sau complexe.

[…]

(6) Cu excepția cazului în care acest lucru este interzis de dreptul intern, autoritățile competente pot decide să atribuie direct contracte de servicii publice privind transportul feroviar, cu excepția altor moduri de transport pe șine, precum metroul sau tramvaiul. Prin derogare de la articolul 4 alineatul (3), durata unor astfel de contracte nu depășește zece ani […].”

8 Articolul 6 din regulamentul menționat prevede:

„(1) Orice compensație legată de o normă generală sau de un contract de servicii publice respectă dispozițiile prevăzute la articolul 4, indiferent de modul în care a fost atribuit contractul. Orice compensație, indiferent de natura ei, legată de un contract de servicii publice atribuit direct în conformitate cu articolul 5 alineatul […] sau (6) sau legată de o normă generală trebuie, de asemenea, să respecte dispozițiile enunțate în anexă.

(2) La solicitarea scrisă din partea Comisiei, statele membre comunică în termen de trei luni sau într-un termen mai lung prevăzut de solicitare toate informațiile pe care Comisia le consideră necesare pentru a stabili dacă respectiva compensație acordată este compatibilă cu prezentul regulament."

9 Articolul 8 din acest regulament, intitulat „Tranziția", prevede la alineatele (2) și (3):

„(2) Fără a aduce atingere alineatului (3), atribuirea de contracte de servicii publice feroviare și rutiere respectă articolul 5 începând cu 3 decembrie 2019. În această perioadă de tranziție, statele membre trebuie să ia măsuri pentru a se conforma treptat dispozițiilor articolului 5, cu scopul de a evita eventuale probleme structurale grave legate, în special, de capacitatea de transport.

În termen de șase luni de la încheierea primei jumătăți a perioadei de tranziție, statele membre transmit Comisiei un raport privind progresele înregistrate, care subliniază punerea în aplicare a oricărei atribuiri treptate de contracte de servicii publice în conformitate cu articolul 5. Pe baza rapoartelor statelor membre, Comisia poate propune măsuri corespunzătoare adresate statelor membre.

(3) În vederea aplicării alineatului (2), nu se ține seama de contractele de servicii publice atribuite în conformitate cu dreptul comunitar și cu dreptul intern:

(a) înainte de 26 iulie 2000 pe baza unei proceduri competitive echitabile de atribuire;

(b) înainte de 26 iulie 2000 pe baza unei proceduri, alta decât o procedură competitivă echitabilă de atribuire;

(c) după 26 iulie 2000 și înainte de 3 decembrie 2019, pe baza unei proceduri competitive echitabile de atribuire;

(d) după 26 iulie 2000 și înainte de 3 decembrie 2009, pe baza unei proceduri, alta decât o procedură competitivă echitabilă de atribuire.

Contractele menționate la litera (a) pot continua până la expirare. Contractele menționate la literele (b) și (c) pot continua până la expirare, dar nu mai mult de 30 de ani. Contractele menționate la litera (d) pot continua până la expirare, cu condiția să fie încheiate pe termen limitat, comparabil cu duratele menționate la articolul 4.

Contractele de servicii publice pot continua până la expirare, în cazul în care rezilierea lor ar produce consecințe juridice sau economice disproporționate și cu condiția ca Comisia să își fi dat acordul."

10 Potrivit articolului 9 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1370/2007:

„Compensația de serviciu public pentru exploatarea serviciilor publice de transport de călători sau pentru respectarea obligațiilor tarifare instituite prin norme generale și achitate în conformitate cu prezentul regulament este compatibilă cu piața comună. O astfel de compensație este scutită de obligația de notificare prealabilă stabilită la articolul 88 alineatul (3) [CE]."

11 Potrivit articolului 10 alineatul (1) din acest regulament:

„Regulamentul […] nr. 1191/69 se abrogă. […]"

12 Conform articolului 12 din Regulamentul nr. 1370/2007, acesta a intrat în vigoare la 3 decembrie 2009.

Istoricul cauzei

13 Domnul Andersen desfășoară, sub denumirea comercială Gråhundbus v/Jørgen Andersen, activități de servicii de transport cu autocarul în Danemarca și în străinătate. Acesta asigură printre altele o rută între Copenhaga (Danemarca) și Ystad (Suedia). Ystad este unită pe cale navigabilă de insula Bornholm (Danemarca).

14 DSB este operatorul istoric în domeniul transportului feroviar în Danemarca. La data la care au avut loc faptele în cauză, DSB era deținută în întregime de statul danez și asigura doar servicii de transport feroviar de călători și servicii conexe.

15 De la eliminarea monopolului DSB la 1 ianuarie 2000, există în Danemarca două regimuri pentru prestarea de servicii de transport feroviar de călători, și anume traficul liber, exploatat pe bază comercială, și traficul de serviciu public, reglementat de contracte de servicii publice prin care se poate prevedea plata de compensații pentru rutele operate.

16 În cursul anilor 2000-2004, DSB a beneficiat de un contract de servicii publice de transport vizând liniile magistrale și liniile regionale. Începând din 15 decembrie 2002, acest contract a vizat și ruta dintre Copenhaga și Ystad, care era supusă anterior unui regim de trafic liber.

17 În cursul anilor 2005-2014, DSB a beneficiat de un nou contract de servicii publice de transport vizând liniile magistrale și liniile regionale, rutele internaționale cu Germania, precum și ruta dintre Copenhaga și Ystad.

18 În urma depunerii a două plângeri, una dintre acestea provenind de la domnul Andersen, împotriva contractelor de servicii publice de care beneficia DSB, Comisia a decis, la 10 septembrie 2008, inițierea procedurii oficiale de investigare prevăzute la articolul 88 alineatul (2) CE (denumită în continuare „decizia de inițiere a procedurii”). În urma procedurii menționate, Comisia a adoptat, la 24 februarie 2010, decizia în litigiu, ale cărei articole 1-3 din dispozitiv au următorul cuprins:

„Articolul 1

Contractele de servicii publice de transport încheiate între Ministerul Transporturilor danez și [DSB] constituie ajutoare de stat în sensul articolului 107 alineatul (1) [TFUE].

Aceste ajutoare de stat sunt compatibile cu piața internă în temeiul articolului 93 [TFUE], dacă se respectă dispozițiile articolelor 2 și 3 din prezenta decizie.

Articolul 2

Danemarca introduce în toate contractele de servicii publice încheiate cu [DSB] și aflate în derulare mecanismul de rambursare descris în considerentele (222)-(240) și (356) din prezenta decizie, ale cărui principale caracteristici sunt următoarele:

— Ajustarea plăților contractuale la sfârșitul fiecărui exercițiu financiar prin stabilirea unei reduceri brute calculate pe baza următoarei formule:

Total venituri – profit rezonabil – total cheltuieli = reducere brută

— Adaptarea reducerii brute în funcție de creșterea eficacității și îmbunătățirea calității serviciilor conform formulei și parametrilor următori:

Mecanism de rambursare = reducere brută – corecții (Costuri Δ. + călători-km Δ) = reducere netă

— costuri Δ: reducerea costurilor (per călător-km) în raport cu media costurilor pe ultimii patru ani conform calculului: diferența de cost per călător-km (în procente) raportată la media costurilor pe ultimii patru ani înmulțită cu o bază de cost total și

— călători-km Δ: creșterea traficului de călători măsurată în călători-km (0,80 [coroane daneze (DKK)] per călător-km);

— reducerile totale legate de îmbunătățirea performanțelor nu pot depăși reducerea brută dintr-un an dat. Așadar, reducerea netă se situează între zero și reducerea brută.

— Introducerea unei limite superioare în mecanismul de rambursare care să permită garantarea menținerii profitului la un nivel rezonabil conform formulei și caracteristicilor următoare:

Profit rezonabil (6 %) + corecții (Costuri Δ. + călători-km Δ)/Capitaluri proprii < 12 %

— calculul nu ține cont decât de partea din capitalurile proprii corespunzătoare activității de serviciu public a DSB;

— limita superioară a profitului rezonabil este stabilită la o rentabilitate a capitalurilor proprii de 12 % raportată la 10 % pe trei ani.

Articolul 3

Compensațiile eventual datorate de întreprinderea AnsaldoBreda grupului DSB reprezentând întârzierile în livrarea materialului rulant se plătesc către statul danez.”

Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

19 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 18 februarie 2011, domnul Andersen a formulat o acțiune având ca obiect anularea articolului 1 al doilea paragraf din decizia în litigiu.

20 Prin acte depuse la grefa Tribunalului la 23 mai 2011, Regatul Danemarcei și DSB au formulat cereri de intervenție în procedură în susținerea concluziilor Comisiei. Prin ordonanțele din 22 iunie 2011, președintele Camerei a cincea a Tribunalului a admis aceste intervenții.

21 În susținerea acțiunii, domnul Andersen a invocat trei motive, al treilea fiind întemeiat pe faptul că Comisia, aplicând situației de fapt din speță Regulamentul nr. 1370/2007, iar nu Regulamentul nr. 1191/69, săvârșise o eroare de drept.

22 Tribunalul a admis acest al treilea motiv și, în consecință, a anulat articolul 1 al doilea paragraf din decizia în litigiu.

23 În această privință, după ce a amintit, la punctul 40 din hotărârea atacată, că în materia ajutoarelor de stat plătite în lipsa unei notificări prealabile normele de drept aplicabile sunt cele în vigoare în momentul în care ajutorul a fost plătit, Tribunalul a considerat la punctele 46 și 48 din această hotărâre că, în speță, compatibilitatea ajutoarelor în discuție cu piața internă ar fi trebuit să fie apreciată în raport cu normele materiale în vigoare la data plății lor, și anume Regulamentul nr. 1191/69, și că, aplicând în acest scop Regulamentul nr. 1370/2007, Comisia săvârșise o eroare de drept.

Procedura în fața Curții și concluziile părților

24 Printr-un act depus la grefa Curții la 30 septembrie 2013, Dansk Tog, asociație de drept danez cu sediul în Copenhaga, a formulat, în temeiul articolului 40 al doilea paragraf din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, o cerere de intervenție în susținerea concluziilor domnului Andersen. Prin Ordonanța din 3 aprilie 2010, președintele Curții a admis această cerere.

25 Comisia, prin recursul formulat, și DSB, printr-un recurs incident, solicită Curții:

— cu titlu principal, anularea hotărârii atacate, respingerea cererii de anulare a deciziei în litigiu și obligarea domnului Andersen la plata cheltuielilor de judecată;

— cu titlu subsidiar, declararea celui de al treilea motiv invocat în primă instanță ca nefondat, trimiterea cauzei spre rejudecare la Tribunal și soluționarea odată cu fondul a cererii privind cheltuielile de judecată.

26 Prin recursul incident, Regatul Danemarcei solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate și

— constatarea faptului că aplicarea eronată de către Comisie a Regulamentului nr. 1370/2007 nu justifică anularea deciziei în litigiu.

27 Domnul Andersen solicită Curții:

— cu titlu principal, respingerea recursului și a recursurilor incidente, precum și obligarea Comisiei, a DSB și a Regatului Danemarcei la plata cheltuielilor de judecată efectuate în recurs și, respectiv, în recursurile incidente;

— cu titlu subsidiar, trimiterea cauzei spre rejudecare la Tribunal.

28 Dansk Tog solicită Curții:

— cu titlu principal, respingerea recursului și a recursurilor incidente;

— cu titlu subsidiar, trimiterea cauzei spre rejudecare la Tribunal;

— obligarea Comisiei, a DSB și a Regatului Danemarcei la plata cheltuielilor de judecată pe care le-a efectuat.

Cu privire la redeschiderea procedurii orale

29 Procedura orală a fost închisă la 21 mai 2015 după prezentarea concluziilor avocatului general.

30 Prin scrisoarea din 10 iulie 2015, primită de Curte în aceeași zi, DSB a solicitat Curții să dispună redeschiderea procedurii orale.

31 În susținerea aceleiași cereri, DSB a arătat că concluziile avocatului general erau întemeiate pe considerații juridice în privința cărora părțile din procedură nu au putut să își expună suficient punctele de vedere.

32 În această privință, este necesar să se amintească, pe de o parte, că Curtea poate dispune oricând, după ascultarea aviocatului general. redeschiderea fazei orale a procedurii, în conformitate cu articolul 83 din Regulamentul său de procedură, mai ales în cazul în care consideră că nu este suficient lămurită sau în cazul în care trebuie să soluționeze cauza pe baza unui argument care nu a fost pus în discuția părților sau a părților interesate menționate la articolul 23 din Statutul Curții de Justiție (Hotărârea Commerz Nederland, C-242/13, EU:C:2014:2224, punctul 26).

33 Pe de altă parte, în temeiul articolului 252 al doilea paragraf TFUE, avocatul general are rolul de a prezenta în mod public, cu deplină imparțialitate și în deplină independență, concluzii motivate cu privire la cauzele care, în conformitate cu Statutul Curții de Justiție, necesită intervenția sa. Nici concluziile avocatului general, nici motivarea pe care se întemeiază acestea nu sunt obligatorii pentru Curte (Hotărârea Comisia și alții/Kadi, C-584/10 P, C-593/10 P și C-595/10 P, EU:C:2013:518, punctul 57).

34 În speță, Curtea, după ascultarea avocatului general, consideră că este suficient de lămurită pentru a se pronunța, iar cauza nu trebuie să fie soluționată pe baza unor argumente care nu ar fi fost puse în discuția părților. În consecință, nu este necesar să se admită cererea de redeschidere a procedurii orale.

Cu privire la recursul principal

Argumentele părților

35 În susținerea recursului, Comisia invocă un motiv unic, întemeiat pe faptul că, atunci când i-a reproșat că a aplicat retroactiv Regulamentul nr. 1370/2007 situației de fapt din speță, Tribunalul a încălcat articolul 108 alineatele (2) și (3) TFUE, articolul 288 TFUE și articolul 297 alineatul (1) TFUE.

36 Comisia arată că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, pe de o parte, o normă nouă se aplică imediat efectelor viitoare ale unei situații născute sub imperiul normei vechi și, pe de altă parte, în vederea garantării respectării principiilor securității juridice și încrederii legitime, normele Uniunii de drept material trebuie interpretate în sensul că nu au în vedere situații împlinite anterior intrării lor în vigoare decât în măsura în care rezultă în mod clar din formularea, din finalitatea sau din economia acestora că trebuie să le fie atribuit un asemenea efect.

37 Comisia arată că numai a doua ipoteză constituie o aplicare retroactivă a normei noi și consideră, în consecință, că în speță chestiunea decisivă este dacă un ajutor ilegal se încadrează în una sau cealaltă dintre aceste ipoteze.

38 Comisia precizează că Curtea a statuat, în Hotărârea Comisia/Freistaat Sachsen (C-334/07 P, EU:C:2008:709), că Comisia poate aplica o normă nouă oricărui proiect de ajutor, inclusiv în cazul în care notificarea acestuia este anterioară intrării în vigoare a normei noi respective.

39 Astfel, la punctele 51 și 52 din acea hotărâre, Curtea ar fi considerat că normele, principiile și criteriile de apreciere a compatibilității ajutoarelor de stat, în vigoare la data la care Comisia adoptă decizia privind compatibilitatea, pot, în principiu, să fie considerate mai adaptate contextului concurențial și că notificarea proiectelor de ajutor nu este decât o obligație procedurală care nu poate avea ca efect stabilirea regimului juridic aplicabil ajutoarelor care fac obiectul său.

40 Curtea ar fi statuat astfel, la punctul 53 din hotărârea menționată, că notificarea de către un stat membru a unui ajutor nu creează o situație definitivă care ar presupune aplicarea de către Comisie a normelor în vigoare la data la care a avut loc notificarea respectivă atunci când se pronunță asupra compatibilității sale cu piața internă.

41 Comisia adaugă că Curtea a arătat, în Hotărârea Diputación Foral de Vizcaya și alții/Comisia (C-465/09 P-C-470/09 P, EU:C:2011:372, punctele 125 și 128), mai întâi, că aplicarea unor norme noi unui ajutor ilegal nu vizează o situație împlinită anterior, ci ține de o situație în curs, în continuare, că aplicarea eficace a politicii de concurență impune Comisiei să își poată adapta în orice moment aprecierea la nevoile acestei politici și, în sfârșit, că un stat membru care nu a notificat o schemă de ajutoare Comisiei nu se poate aștepta în mod rezonabil ca schema să fie apreciată în raport cu normele aplicabile în momentul adoptării acesteia.

42 Potrivit Comisiei, Tribunalul a făcut în mod greșit o distincție, la punctul 55 de hotărârea atacată, între prezenta cauză și cea în care s-a pronunțat Hotărârea Diputación Foral de Vizcaya și alții/Comisia (C-465/09 P-C-470/09 P, EU:C:2011:372). Deși este adevărat că acea hotărâre privea legalitatea normelor tranzitorii stabilite în liniile directoare adoptate de Comisie, raționamentul adoptat de Curte ar avea un sens mult mai larg și ar putea să se aplice *a fortiori* regulamentelor și altor acte legislative obligatorii. În plus, din hotărârea menționată ar rezulta că Curtea nu a considerat că liniile directoare fuseseră aplicate retroactiv.

43 În consecință, Comisia consideră că, atunci când s-a bazat, la punctele 40-43 și 46-48 din hotărârea atacată, pe Hotărârea SIDE/Comisia (T-348/04, EU:T:2008:109, punctele 58-60) și pe Hotărârea Italia/Comisia (T-3/09, EU:T:2011:27, punctul 61), Tribunalul a săvârșit o eroare de drept.

44 Astfel, în opinia Comisiei, Tribunalul a statuat în mod eronat în acele hotărâri că compatibilitatea cu piața internă a unui ajutor plătit fără să fi fost notificat trebuie apreciată în lumina normelor în vigoare la data acordării sale, dat fiind că distincția, efectuată de Tribunal, între ajutorul notificat și ajutorul ilegal nu ar fi pertinentă în drept.

45 Comisia precizează că situația aferentă acordării unui ajutor, indiferent dacă a fost sau nu a fost notificat, nu poate fi considerată definitivă atât timp cât Comisia nu a adoptat o decizie cu privire la compatibilitatea acestui ajutor cu piața internă, iar această decizie nu a rămas definitivă. Astfel, mai întâi, recuperarea unui astfel de ajutor ar putea să fie încă dispusă, fie de Comisie, fie de instanța națională, atât timp cât Comisia nu l-a aprobat, iar decizia de aprobare nu a devenit definitivă. În continuare, un stat membru care acționează cu încălcarea obligațiilor de notificare și de suspendare impuse la articolul 108 alineatul (3) TFUE nu poate fi tratat mai favorabil decât un stat membru care a respectat aceste obligații. În sfârșit, nu ar fi necesară protejarea beneficiarului unui ajutor ilegal împotriva unei modificări a normelor materiale aplicabile aprecierii compatibilității acestui ajutor de către Comisie.

46 Comisia consideră astfel că Tribunalul a săvârșit o eroare atunci când a considerat că avantajele și dezavantajele create prin acordarea ajutoarelor în discuție s-au materializat în perioada în care aceste ajutoare au fost plătite.

47 Astfel, după cum a arătat avocatul general Alber în Concluziile prezentate în cauzele conexate Falck și Acciaierie di Bolzano/Comisia (C-74/00 P și C-75/00 P, EU:C:2002:106, punctele 143 și 144), efectul unui ajutor ilegal ar continua până la rambursarea sa, dat fiind că acesta consolidează în mod durabil situația concurențială a întreprinderii beneficiare în raport cu concurenții săi.

48 Domnul Andersen și Dansk Tog contestă această argumentație.

Aprecierea Curții

49 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, o normă nouă se aplică în principiu imediat efectelor viitoare ale unei situații care a apărut sub incidența normei vechi. De asemenea, Curtea a statuat că principiul protecției încrederii legitime nu poate fi extins până la a împiedica, în general, o normă nouă să se aplice efectelor viitoare ale unor situații apărute sub incidența normei vechi (Hotărârea Comisia/Freistaat Sachsen, C-334/07 P, EU:C:2008:709, punctul 43 și jurisprudența citată).

50 În schimb, în scopul de a garanta respectarea principiilor securității juridice și protecției încrederii legitime, normele Uniunii de drept material trebuie să fie interpretate în sensul că nu vizează situații apărute anterior intrării lor în vigoare decât în măsura în care reiese în mod clar din formularea, din finalitatea și din economia acestora că trebuie să le fie atribuit un asemenea efect (Hotărârea Pokrzeptowicz-Meyer, C-162/00, EU:C:2002:57, punctul 49, și Hotărârea Comisia/Freistaat Sachsen, C-334/07 P, EU:C:2008:709, punctul 44).

51 În ceea ce privește aspectul dacă ajutoarele în cauză reprezintă o situație împlinită anterior datei intrării în vigoare a Regulamentului nr. 1370/2007 sau o situație născută sub incidența Regulamentului nr. 1191/69, însă ale cărei efecte se produceau încă la această dată, trebuie amintit că dispozițiile tranzitorii enunțate la articolul 8 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1370/2007 au prevăzut că contractele de servicii publice în curs la data de 3 decembrie 2009 „[ar putea] continua până la expirare”, în limita termenelor maxime stabilite de această dispoziție și sub rezerva ca aceste contracte să fie „atribuite în conformitate cu dreptul comunitar și cu dreptul intern”.

52 Or, în temeiul articolului 17 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1191/69, compensațiile plătite unei întreprinderi de transport pentru cheltuielile rezultate din obligația de serviciu public pe care o avea erau exceptate de la obligația de notificare prevăzută la articolul 108 alineatul (3) TCEE atunci când acestea îndeplineau condițiile prevăzute în secțiunile II, III și IV din acest regulament. Asemenea ajutoare erau, astfel, considerate de regulamentul menționat ca fiind compatibile cu piața internă.

53 În consecință, ajutoarele plătite unei întreprinderi de transport public la o dată la care Regulamentul nr. 1191/69 era încă în vigoare și care respectau condițiile prevăzute în secțiunile II, III și IV din acest regulament reprezentau o situație definitiv împlinită înainte de intrarea în vigoare a Regulamentului nr. 1370/2007.

54 Din aceste considerații rezultă că, cu ocazia adoptării deciziei în litigiu, Comisia ar fi trebuit să examineze în prealabil în raport cu Regulamentul nr. 1191/69 ajutoarele plătite în temeiul primului contract de serviciu public de transport încheiat pentru anii 2000-2004 și ajutoarele plătite înainte de 3 decembrie 2009 în temeiul celui de al doilea contract de serviciu public de transport încheiat pentru anii 2005-2014, pentru a verifica dacă aceste ajutoare respectau condițiile prevăzute în secțiunile II, III și IV din acest regulament și erau astfel scutite de obligația de notificare prevăzută la articolul 108 alineatul (3) TFUE.

55 În schimb, Comisia ar fi trebuit să examineze în raport cu Regulamentul nr. 1370/2007 și sub rezerva normelor tranzitorii menționate la punctul 51 din prezenta hotărâre atât legalitatea, cât și compatibilitatea cu piața internă a ajutoarelor plătite începând din 3 decembrie 2009 în temeiul celui de al doilea contract de serviciu public de transport încheiat pentru anii 2005-2014.

56 Această concluzie nu este infirmată de jurisprudența Curții la care se referă Comisia.

57 În primul rând, Comisia nu își poate întemeia niciun argument pe punctele 51 și 52 din Hotărârea Comisia/Freistaat Sachsen (C-334/07 P, EU:C:2008:709), întrucât împrejurările din prezenta cauză diferă fundamental de cele din cauza în care s-a pronunțat hotărârea respectivă, aceasta privind ajutoare de stat care nu intrau sub incidența unui regulament de exceptare pe categorii la data la care autoritățile naționale competente au decis acordarea lor.

58 În al doilea rând, pentru aceleași motive, punctele 125-128 din Hotărârea Diputación Foral de Vizcaya și alții/Comisia (C-465/09 P-C-470/09 P, EU:C:2011:372) nu furnizează nicio susținere tezei Comisiei potrivit căreia ajutoarele în discuție în prezenta cauză trebuiau apreciate numai în raport cu Regulamentul nr. 1370/2007.

59 În al treilea rând, în ceea ce privește argumentul întemeiat pe faptul că recuperarea unui ajutor de stat ilegal ar putea fi dispusă până în momentul în care Comisia adoptă o decizie care vizează aceste ajutoare, trebuie arătat că, în speță, ilegalitatea ajutoarelor în cauză nu este dovedită.

60 În aceste condiții, din constatările efectuate la punctele 54 și 55 din prezenta hotărâre rezultă că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a considerat, la punctul 46 din hotărârea atacată, că compatibilitatea cu piața internă a ansamblului ajutoarelor în cauză ar fi trebuit apreciată în raport cu Regulamentul nr. 1191/69.

61 Prin urmare, este necesară anularea hotărârii atacate în măsura în care, prin aceasta, în ceea ce privește ajutoarele plătite începând din 3 decembrie 2009 în temeiul celui de al doilea contract de serviciu public de transport încheiat pentru anii 2005-2014, Tribunalul a anulat articolul 1 al doilea paragraf din decizia în litigiu.

62 Prin urmare, se impune trimiterea cauzei spre rejudecare la Tribunal pentru a se pronunța, în raport cu cele trei motive ale cererii introductive, ținând cont de articolul 8 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1370/2007, asupra legalității deciziei în litigiu, în măsura în care prin aceasta s-a declarat că ajutoarele plătite începând din 3 decembrie 2009 în temeiul celui de al doilea contract de serviciu public de transport încheiat pentru anii 2005-2014 erau incompatibile cu piața internă.

63 Respinge în rest recursul.

Cu privire la recursurile incidente

Argumentele părților

64 DSB arată că aplicarea, presupunând că este eronată, a Regulamentului nr. 1370/2007 situației de fapt din speță a rămas fără efect asupra legalității deciziei în litigiu, întrucât aplicarea Regulamentului nr. 1191/69 nu ar fi condus la o concluzie diferită cu privire la compatibilitatea ajutoarelor în cauză.

65 În această privință, DSB precizează că, în considerentul (398) al deciziei în litigiu, Comisia a făcut trimitere la normele de evaluare din Regulamentul (CE) nr. 1191/69, astfel cum le expusese deja în considerentele (124)-(131) ale deciziei de inițiere a procedurii. Or, în aceste din urmă considerente, Comisia ar fi examinat articolul 14 din acest regulament și ar fi concluzionat că aprecierea compatibilității ajutoarelor menționate trebuia efectuată în raport cu principiile generale care rezultă din Tratatul CE, din jurisprudență și din practica decizională a Comisiei.

66 În special, Comisia ar fi indicat că aceste principii generale impun ca valoarea compensației să nu poată să depășească necesarul pentru acoperirea costurilor înregistrate prin executarea obligațiilor de serviciu public, luând în considerare veniturile corespunzătoare și un profit rezonabil pentru executarea obligațiilor respective. În sfârșit, Comisia și-ar fi exprimat părerea sa preliminară în ceea ce privește aspectul dacă acest criteriu era sau nu era îndeplinit în cazul ajutoarelor în discuție.

67 Astfel, lectura coroborată a deciziei în litigiu și a deciziei de inițiere a procedurii ar explica în mod suficient de motivat motivul pentru care aplicarea Regulamentului nr. 1191/69 nu ar fi putut conduce la un rezultat diferit de cel care decurge din aplicarea Regulamentului nr. 1370/2007. DSB subliniază că, potrivit unei jurisprudențe constante, o decizie este motivată suficient atunci când face trimitere la

un document care se află deja în posesia destinatarului și care conține elementele pe care instituția și-a întemeiat decizia (Hotărârea Bundesverband deutscher Banken/Comisia, T-36/06, EU:T:2010:61, punctul 53 și jurisprudența citată).

68 În consecință, DSB consideră că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept atunci când a afirmat, la punctul 50 din hotărârea atacată, că aprecierea ajutoarelor în discuție a fost efectuată numai în temeiul Regulamentului nr. 1370/2007 și, la punctul 58 din această hotărâre, că nu putea nici să înlocuiască aprecierea Comisiei cu propria apreciere, nici să stabilească dacă ajutoarele în discuție erau, în temeiul Regulamentului nr. 1191/69, compatibile cu piața internă.

69 Tribunalul ar fi fost obligat, dimpotrivă, să examineze dacă, pe de o parte, interpretarea Regulamentului nr. 1191/69 pe care a efectuat-o Comisia și, pe de altă parte, concluziile pe care aceasta le-a dedus din interpretarea respectivă erau exacte. În această privință, DSB amintește că, potrivit unei jurisprudențe constante, o eroare de drept nu justifică anularea unei decizii atunci când, în lipsa erorii săvârșite, Comisia ar fi adoptat aceeași decizie (Hotărârea Falck și Acciaierie di Bolzano/Comisia, C-74/00 P și C-75/00 P, EU:C:2002:524, punctul 122, Hotărârea CMA CGM și alții/Comisia, T-213/00, EU:T:2003:76, punctele 101-103, Hotărârea González y Díez/Comisia, T-25/04, EU:T:2007:257, punctul 74, precum și Hotărârea Diputación Foral de Álava și alții/Comisia, T-30/01-T-32/01 și T-86/02-T-88/02, EU:T:2009:314, punctul 219).

70 În ceea ce privește guvernul danez, acesta consideră că, la punctul 50 din hotărârea atacată, Tribunalul a denaturat conținutul deciziei în litigiu considerând că aprecierea ajutoarelor în discuție fusese efectuată numai în temeiul Regulamentului nr. 1370/2007. În această privință, guvernul menționat invocă argumente identice în esență cu cele invocate de DSB, astfel cum sunt rezumate la punctele 65-67 din prezenta hotărâre.

71 Pe de altă parte, guvernul danez arată că Tribunalul a încălcat dreptul Uniunii atunci când a respins, la punctul 58 din hotărârea atacată, argumentele sale, precum și pe cele ale Comisiei și ale DSB prin care se urmărea să se demonstreze că aplicarea Regulamentului nr. 1370/2007 constituia numai o neregularitate de formă lipsită de vreun impact asupra conținutului deciziei în litigiu. În susținerea acestui argument, guvernul menționat invocă Hotărârea González y Díez/Comisia (T-25/04, EU:T:2007:257, punctul 74) și Hotărârea Diputación Foral de Álava și alții/Comisia (T-30/01-T-32/01 și T-86/02-T-88/02, EU:T:2009:314, punctul 219).

72 Comisia susține atât argumentația DSB, cu excepția celei rezumate la punctul 69 din prezenta hotărâre, cât și pe cea a guvernului danez, astfel cum este rezumată la punctul 70 din prezenta hotărâre.

73 Domnul Andersen contestă argumentația DSB și a guvernului danez. În special, acesta arată că Tribunalul, prin faptul că a constatat că Comisia examinase compatibilitatea numai în temeiul Regulamentului nr. 1370/2007, făcuse o apreciere de fapt care nu putea fi contestată în cadrul prezentului recurs.

Aprecierea Curții

74 În ceea ce privește admisibilitatea argumentului întemeiat pe faptul că Comisia ar fi examinat compatibilitatea ajutoarelor în cauză atât în raport cu Regulamentul nr. 1191/69, cât și în raport cu Regulamentul nr. 1370/2007, iar nu, contrar interpretării eronate pe care Tribunalul a făcut-o în decizia în litigiu, numai în raport cu Regulamentul nr. 1370/2007, este suficient să se arate că o astfel de interpretare reprezintă o apreciere juridică, iar nu o simplă constatare de fapt. Prin urmare, această argumentație este admisibilă.

75 Cu privire la fond, din considerentele (304), (307), (314) și (397) ale deciziei în litigiu rezultă că Comisia a indicat în mod expres că examinarea compatibilității ajutoarelor în discuție trebuia să se întemeieze exclusiv pe Regulamentul nr. 1370/2007. În plus, considerentele (315)-(394) ale acestei decizii demonstrează că Comisia a procedat efectiv la această examinare numai în raport cu acest regulament.

76 Deși este adevărat că, în considerentul (398) al deciziei în litigiu, Comisia a arătat că aplicarea Regulamentului (CEE) nr. 1191/69 nu ar fi condus la o concluzie diferită de cea pe care aceasta a dedus-o din aplicarea Regulamentului nr. 1370/2007, o astfel de indicație nu permite prin ea însăși să se stabilească că Comisia ar fi aplicat efectiv, după cum afirmă atât aceasta din urmă, cât și guvernul danez și DSB, Regulamentul nr. 1191/69 pentru a aprecia compatibilitatea ajutoarelor în discuție.

77 În plus, deși Comisia a arătat, în considerentul (398) al deciziei în litigiu, că normele materiale din Regulamentul nr. 1191/69 erau, în esență, „similare” celor din Regulamentul nr. 1370/2007, aceasta nu a constatat totuși o identitate între normele celor două regulamente, astfel încât, în orice caz, condițiile de aplicare a jurisprudenței Tribunalului pe care se întemeiază DSB și guvernul danez, și anume Hotărârea González y Díez/Comisia (T-25/04, EU:T:2007:257, punctul 74) și Hotărârea Diputación Foral de Álava și alții/Comisia (T-30/01-T-32/01 și T-86/02-T-88/02, EU:T:2009:314, punctul 219), nu sunt îndeplinite în speță.

78 În ceea ce privește împrejurarea că, în considerentul (398) al deciziei în litigiu, Comisia a făcut trimitere la prezentarea și la interpretarea pe care le făcuse, în decizia de inițiere a procedurii, normelor de evaluare din Regulamentul nr. 1191/69, este suficient să se arate că, contrar susținerilor DSB și ale guvernului danez, această din urmă decizie nu cuprinde nicio apreciere de natură să compenseze lipsa examinării, în decizia în litigiu, a ajutoarelor în cauză în raport cu acest regulament.

79 Astfel, în considerentele (83)-(90) și (101)-(103) ale deciziei de inițiere a procedurii, referitoare la aspectul existenței unui ajutor de stat, precum și în considerentele (129)-(131) ale aceleiași decizii, referitoare la eventuala compatibilitate a acestuia cu Regulamentul nr. 1191/69, Comisia s-a limitat să expună argumentele părților și să arate că avea îndoieli în ceea ce privește temeinicia celor prezentate de DSB și de guvernul danez.

80 Prin urmare, nu sunt îndeplinite nici condițiile aplicării jurisprudenței la care face trimitere DSB, și anume Hotărârea Bundesverband deutscher Banken/Comisia (T-36/06, EU:T:2010:61, punctul 53 și jurisprudența citată), potrivit căreia o decizie este motivată suficient atunci când face trimitere la un document care se află deja în posesia destinatarului și care conține elementele pe care instituția și-a întemeiat decizia.

81 În consecință, dacă Tribunalul ar fi verificat, astfel cum, în opinia DSB, avea obligația, temeinicia mențiunii din considerentul (398) al deciziei în litigiu, conform căreia aplicarea în speță a Regulamentului nr. 1191/69 nu ar fi condus la o concluzie diferită, acesta ar fi fost obligat să facă în prealabil o apreciere a compatibilității ajutoarelor în litigiu în raport cu acest regulament.

82 Or, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, o astfel de examinare nu este, în cadrul unei acțiuni în anulare, de competența Tribunalului, întrucât nu este de competența acestuia să înlocuiască aprecierea Comisiei cu propria apreciere economică (a se vedea în acest sens Ordonanța DSG/Comisia, C-323/00 P, EU:C:2002:260, punctul 43, și Hotărârea KME Germany și alții/Comisia, C-272/09 P, EU:C:2011:810, punctele 93 și 103).

83 În aceste împrejurări, se impune respingerea recursurilor incidente.

Cu privire la cheltuielile de judecată

84 Întrucât cauza este trimisă spre rejudecare Tribunalului, cererea privind cheltuielile de judecată se soluționează odată cu fondul.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară și hotărăște:

1) Anulează Hotărârea Tribunalului Uniunii Europene Andersen/Comisia (T-92/11, EU:T:2013:143), în măsura în care, prin aceasta, în ceea ce privește ajutoarele plătite începând din 3 decembrie 2009 în temeiul celui de al doilea contract de serviciu public de transport încheiat pentru anii 2005-2014, Tribunalul a anulat articolul 1 al doilea paragraf din Decizia 2011/3/UE a Comisiei din 24 februarie 2010 privind contractele de servicii publice de transport încheiate între Ministerul Transporturilor danez și Danske Statsbaner [ajutor de stat C 41/08 (ex NN 35/08)].

2) Respinge în rest recursul principal.

3) Respinge recursurile incidente.

4) Trimite cauza spre rejudecare Tribunalului Uniunii Europene pentru a se pronunța, în raport cu cele trei motive ale cererii introductive, ținând cont de articolul 8 alineatul (3) din Regulamentul (CE) nr. 1370/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 octombrie 2007 privind serviciile publice de transport feroviar și rutier de călători și de abrogare a Regulamentelor (CEE) nr. 1191/69 și nr. 1107/70 ale Consiliului, asupra legalității Deciziei 2011/3, în măsura în care prin aceasta s-a declarat că ajutoarele plătite începând din 3 decembrie 2009 în temeiul celui de al doilea contract de serviciu public de transport încheiat pentru anii 2005-2014 erau compatibile cu piața internă.

5) Cererea privind cheltuielile de judecată se soluționează odată cu fondul.

Semnături